

Crna Gora

Ministarstvo prosvjete

**PLAN OBRAZOVANJA ODRASLIH
2019-2022.**

**Podgorica
2018.**

SADRŽAJ

UVOD.....	3
I ZAKONSKA UTEMELJENOST PRIPREME I DONOŠENJA PLANA OBRAZOVANJA ODRASLIH	6
II PLAN OBRAZOVANJA ODRASLIH (2019-2022)	7
III PRIORITETNE OBLASTI OBRAZOVANJA ODRASLIH ZA PERIOD 2019-2022. GODINE.....	7
3.1. PROGRAMI I AKTIVNOSTI CJELOŽIVOTNOG OBRAZOVANJA I UČENJA	12
3.1.1. CILJ: Povećati socijalnu uključenost odraslih građana kroz aktivnosti cjeloživotnog učenja i obrazovanja	12
3.2. UNAPREĐENJE ZNANJA, VJEŠTINA I KOMPETENCIJA NEZAPOSLENIH.....	17
3.2.1 CILJ: Unaprijediti znanja, vještine i kompetencije odraslih za zapošljivost, mobilnost na tržištu rada i konkurentnost	18
3.3. UNAPREĐENJE KOMPETENCIJA ZAPOSLENIH.....	21
3.3.1. CILJ: Povećati kompetencije zaposlenih u cilju postizanja bržeg privrednog rasta	22
3.4. OSIGURANJE KVALITETA U OBRAZOVANJU ODRASLIH	26
3.4.1. CILJ: Uspostaviti efikasan sistem osiguranja kvaliteta u obrazovanje odraslih	27
3.5. OBEZBJEĐENJE FLEKSIBILNOG I ODRŽIVOG SISTEMA OBRAZOVANJA ODRASLIH	29
3.5.1. CILJ: Razviti sistem mjera za uspostavljanje što fleksibilnijeg i održivog sistema obrazovanja odraslih	30
IV DETALJNA RAZRADA I PRAĆENJE REALIZACIJE CILJEVA PLANA OBRAZOVANJA ODRASLIH	33

UVOD

U skladu sa članom 31 Zakona o obrazovanju odraslih, Ministarstvo prosvjete je pripremilo Plan obrazovanja odraslih za period 2019-2022. godine.

Shodno tome, ministar prosvjete je 28. avgusta 2018. godine Rješenjem o obrazovanju Radne grupe za pripremu nacrtu dokumenta **Plan obrazovanja odraslih za period 2019-2022. godine** (Rješenje broj: 023-1205/2018-1) imenovao Radnu grupu u sastavu:

1. Veljko Tomić, Ministarstvo prosvjete;
2. Marija Đurišić, Ministarstvo prosvjete;
3. Gordana Bošković, Centar za stručno obrazovanje;
4. Dr Tanja Janković, Ministarstvo održivog razvoja i turizma;
5. Ivana Joksimović, Ministarstvo rada i socijalnog staranja;
6. Ana Šebek, Ministarstvo ekonomije;
7. Stanica Dragaš, Savez Sindikata Crne Gore;
8. Marga Koković, Privredna komora Crne Gore;
9. Slaviša Šćekić, Unija poslodavaca Crne Gore.

Zadatak Radne grupe je bio da u skladu s postavljenim ciljevima donijete Strategije obrazovanja odraslih 2015-2025. godine i evropskim tendencijama u oblasti razvoja cjeloživotnog učenja i obrazovanja odraslih, izradi četvorogodišnji Plan obrazovanja odraslih za period 2019-2022. godine koji će se realizovati u Crnoj Gori.

Prilikom izrade ovog dokumenta uvažavane su i preporuke iz sljedećih dokumenata:

- *Nacionalni izvještaj ekspertске grupe »Analiza sistema obrazovanja odraslih u Crnoj Gori«¹ (2017)*
- *Obnovljena Evropska strategija za obrazovanje odraslih² (2011/C 372/01)*
- *Dalje postupanje u vezi sa Strateškim okvirom za evropsku saradnju u području obrazovanja i osposobljavanja (ET 2020)³, Rezolucija Evropskog parlamenta od 23. juna 2016. godine o daljem postupanju u vezi sa Strateškim okvirom za evropsku saradnju u oblasti obrazovanja i osposobljavanja (ET 2020) (2015/2281 (INI))*
- *Preporuke Savjeta o ključnim kompetencijama za cjeloživotno učenje⁴ (22. maj 2018) (2018/C 189/01)*
- *Preporuke Savjeta o oblicima usavršavanja: Nove prilike za odrasle (19. decembar 2016)⁵ (2016/C 484/01)*
- *Novi program vještina za Evropu – Saradnja na jačanju ljudskog kapitala, zapošljivosti i konkurentnosti⁶ (10. jun 2016)*

¹ https://cdn4.fpfis.tech.ec.europa.eu/epale/cdn/farfuture/oP8gAN7ab_2_U64dSA6SLlzejLrQJROJyD1kuKjJ1B4/mtime:1509368933/sites/epale/files/analiza_sistema_obrazovanja_odraslih_u_cg_-_publikacija_mala_rezolucija_0.pdf

Izvještaj ekspertске grupe »Analiza sistema obrazovanja odraslih u Crnoj Gori« uradila je radna grupa u okviru projekta "Nacionalni coordinator za učenje odraslih, radni plan: Crna Gora" (2017).

² [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011G1220\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011G1220(01)&from=EN)

³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016IP0291&from=HR>

Rezolucija Evropskog parlamenta od 23. juna 2016. o daljem postupanju u vezi sa Strateškim okvirom za evropsku saradnju u području obrazovanja i osposobljavanja (ET 2020) (2015/2281(INI)).

⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018DC0024&from=HR>

⁵ [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016H1224\(01\)&qid=1537254956319&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016H1224(01)&qid=1537254956319&from=EN)

⁶ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016AE4474&from=HR>

- *Budućnost rada – sticanje odgovarajućih znanja i vještina za ispunjavanje potreba budućih radnim mjestima (Mišljenje Evropskog ekonomskog i socijalnog odbora) (15. mart 2018) (2018/C 237/02)*
- *Belema – Živjeti i učiti za održivu Budućnost: Snaga obrazovanja odraslih (2009)*⁷.

Politika EU u oblasti obrazovanja odraslih i cjeloživotnog učenja je osmišljena da bude podrška nacionalnim aktivnostima i doprinese rješavanju zajedničkih izazova, kao što su: nedostatak vještina radne snage i globalne konkurentnosti, starenje društva, niža stopa socijalne uključenosti stanovništva i dr.

Realizacija četvorogodišnjeg plana obrazovanja odraslih treba da doprinese razvoju ljudskih resursa i uvećanju ljudskog kapitala u Crnoj Gori, što će doprinijeti razvoju kompetencija odraslih u skladu s potrebama tržišta rada. U Crnoj Gori, prema podacima s posljednjeg popisa stanovništva iz 2011. godine⁸, odrasli čine oko 80 % njene populacije! Pri tome, radno sposobno stanovništvo Crne Gore (lica od 15 do 64 godine) čini 68 % od ukupnog broja stanovnika, a lica sa 65 i više godina starosti čine 12,8 % ukupne populacije Crne Gore.

Plan obrazovanja odraslih usklađen je ne samo s ključnim evropskim dokumentima već i sa strategijama iz oblasti obrazovanja i zapošljavanja: Strategija razvoja stručnog obrazovanja (2015-2020), Strategija inkluzivnog obrazovanja 2014 - 2018, Strategija obrazovanja nastavnika (2017-2021), Strategija cjeloživotne karijerne orijentacije (2016-2020), Strategija za cjeloživotno preduzetničko učenje (2015-2019), Strategija za mlade (2017-2021), Nacionalna strategija zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa (2016-2020), kao i sa drugim važnim nacionalnim dokumentima, a prije svega:

- Nacionalnom strategijom održivog razvoja do 2030. godine⁹;
- Srednjoročnim programom rada Vlade 2018-2020¹⁰.

U osnovi koncepta ljudskog kapitala je kapital obrazovanja (formalno, neformalno i informalno učenje i obrazovanje), kapital zdravlja i kapital migracija, kao i ovladavanje značajnim ekonomskim informacijama¹¹. Ljudski kapital se razvija ulaganjem države u poboljšanje kvaliteta života ljudi kroz javni sistem obrazovanja, zdravstvene i socijalne programe, programe zapošljavanja, kao i kroz dodatnu edukaciju zaposlenih koja doprinosi ekonomski snažnijem i socijalno zdravijem društvu. Za dobru demografsku politiku, zdravstvenu politiku i politiku tržišta rada, neophodno je da Crna Gora kreira mehanizme koji podstiču održivi razvoj ljudskih resursa i afirmišu društvenu koheziju.

U vremenu u kojem znanje postaje glavni resurs održivog razvoja, obrazovanje je prioritetni strateški interes Crne Gore, što zahtijeva najveću moguću odgovornost u pristupu svim nivoima obrazovanja. U strukturi bogatstva razvijenih zemalja čak 81 % pripada tzv. neopipljivom kapitalu (koji obuhvata ljudski kapital, društveni kapital i

⁷ <http://unesdoc.unesco.org/images/0018/001877/187789m.pdf>

⁸ <https://www.monstat.org/cg/page.php?id=534&pageid=322>

⁹ <http://www.gov.me/pretraga/165045/Obavjestenje-Nacionalna-strategija-odrzivog-razvoja-do-2030-godine.html>

¹⁰ https://www.google.me/search?q=Srednjoro%C4%8Dnog+programa+rada+Vlade+2018-2020.&rlz=1C1KMZB_enME581ME581&oq=Srednjoro%C4%8Dnog+programa+rada+Vlade+2018-2020.&aqs=chrome..69i57.1326j0j8&sourceid=chrome&ie=UTF-8

¹¹ Gary S. Becker, "The Age of Human Capital", in E. P. Lazear: Education in the Twenty-First Century, Palo Alto: Hoover Institution Press, 2002.

institucionalni kapital), dok u zemljama s visokim srednjim dohotkom ovaj udio iznosi 69 %¹². Ova činjenica govori u prilog stavu da sticanje novih znanja, vještina i vrijednosti kroz obrazovanje predstavlja garant da jedno društvo može da prati intenzivne društvene i tehnološke promjene i izazove.

Plan obrazovanja odraslih svojim predviđenim ciljevima doprinosi ostvarivanju preporuka iz Nacionalne strategije održivog razvoja do 2030. kojom se ističe da je potrebno uzeti u obzir neformalno obrazovanje, posebno mladih. Treba povećati obuhvat, raznovrsnost i kvalitet ponude programa za neformalno obrazovanje, i to za sve uzrasne grupe, a posebno za mlade. Ta ponuda trenutno nije regionalno ujednačena. Ne postoje standardi niti kontrola kvaliteta kada je riječ o obukama, seminarima, radionicama i programima koje realizuju NVO i biznis sektor (ovo se ne odnosi na programe neformalnog obrazovanja odraslih, koji su regulisani zakonom), što je stanje koje treba mijenjati.

Takođe je potrebno obezbijediti uslove da u obrazovnom sistemu budu prepoznate tzv. meke vještine i iskustva stečena kroz programe neformalnog obrazovanja, koji se organizuju u zemlji i inostranstvu. Evropska komisija je objavila smjernice za prepoznavanje i priznavanje neformalnog i informalnog učenja u okviru programa koje obezbjeđuju različiti provajderi obrazovanja, uključujući i civilni sektor.

Prijedlog mjera iz Plana obrazovanja odraslih, koje predstavljaju put za ostvarivanje prevashodno prvog cilja iz ovog dokumenta, koji se odnosi na *programe i aktivnosti cjeloživotnog obrazovanja i učenja*, u potpunosti korespondira prevashodno sa četvrtim ciljem iz Nacionalne strategije održivog razvoja koji se odnosi na *obezbjedjivanje inkluzivnog i kvalitetnog obrazovanja i promovisanja mogućnosti cjeloživotnog učenja za sve*, kao i jednom od njegovih mjera koja je usmjerena na četvrtu ključnu temu *unapređenje uslova za cjeloživotno učenje, neformalno obrazovanje i obrazovanje odraslih, s fokusom na ugrožene grupe* (Prioritetna tema: 4.1. *Unapređenje stanja ljudskih resursa i jačanje socijalne inkluzije*. Podtema: 4.1.3. *Obezbjedjivanje inkluzivnog i kvalitetnog obrazovanja i promovisanje mogućnosti cjeloživotnog učenja za sve*).

U okviru navedene četvrte prioritetne teme iz Nacionalne strategije održivog razvoja do 2030. koja se odnosi na *unapređenje stanja ljudskih resursa i jačanje socijalne inkluzije* (4.1) predviđene su mjere za *Stimulisanje zapošljivosti i socijalne inkluzije* koje zahtijevaju da *obrazovni sistem bude inkluzivan, kvalitetan i efikasan*. Ovom zahtjevu u cjelosti odgovaraju mjere iz Plana obrazovanja odraslih predviđene za ostvarivanje drugog, trećeg i četvrtog cilja koji se odnose na *unapređenje znanja, vještina i kompetencija nezaposlenih lica i unapređenje kompetencija zaposlenih i osiguranje kvaliteta u obrazovanju odraslih*;

Jedan od prioriteta iz dokumenta *Srednjeročni program rada Vlade 2018-2020*. jeste Prioritet 3: Crna Gora – država koja podstiče razvoj nauke, obrazovanja i kulture za bolji ekonomski rast. U okviru ovog prioriteta kao jedan od ciljeva navodi se *promocija cjeloživotnog učenja odraslih radi unapređenja znanja, vještina i kompetencija za bolju zapošljivost kroz verifikovanje neformalno i informalno stečenih znanja*, sa ciljem da se doprinese povećanju učešća odraslih u programima cjeloživotnog učenja za 0,5 % na godišnjem nivou.

¹² World Bank, The International Bank for Reconstruction and Development, The Changing Wealth of Nations – Measuring Sustainable Development in the New Millennium, WB, Washington DC, 2011.

Prijedlog mjera iz Plana obrazovanja odraslih koje podrazumijevaju promotivne aktivnosti, manifestacije, programe obrazovanja odraslih i sl. ciljano su usmjerene na ostvarivanje navedenog cilja iz Srednjeročnog programa rada Vlade 2018-2020.

Uzimajući u obzir trenutnu ekonomsku situaciju i ograničenja u budžetu, Radna grupa je u okviru ovog dokumenta precizirala prioritetne ciljeve/oblasti obrazovanja odraslih za naredni četvorogodišnji period. Urađeni četvorogodišnji Plan obrazovanja odraslih 2019-2022. godine, biće osnov za izradu i donošenje godišnjih planova obrazovanja odraslih koji će sadržati i precizirati bliže aktivnosti i sredstva potrebna za njihovu realizaciju.

Realizacijom predviđenih aktivnosti, nezaposleni će biti u prilici da povećaju svoje šanse za zaposlenje, a zaposleni će kroz uvećanje svojih kompetencija povećati produktivnost i efikasnost na radu.

Ministarstvo prosvjete će u skladu sa Zakonom o obrazovanju odraslih, na prijedlog Centra za stručno obrazovanje, donijeti za svaku godinu poseban godišnji plan obrazovanja.

I ZAKONSKA UTEMELJENOST PRIPREME I DONOŠENJA PLANA OBRAZOVANJA ODRASLIH

Neophodnost donošenja Plana obrazovanja odraslih, čiji je osnovni cilj utvrđivanje javnog interesa u ovoj oblasti, definisana je odredbama člana 31 Zakona o obrazovanju odraslih (»Službeni list Crne Gore«, br. 020/11 od 15. 4. 2011, 047/17 od 19. 7. 2017¹³).

U skladu s odredbama ovog člana Plan obrazovanja odraslih donosi Vlada na prijedlog Ministarstva.

Odredbama člana 32 navedenog Zakona precizirano je da se Planom obrazovanja odraslih:

- 1) utvrđuju prioritetne obrazovne oblasti obrazovanja odraslih;
- 2) određuju infrastrukturne djelatnosti potrebne za izvođenje obrazovanja odraslih;
- 3) određuje raspoređivanje programa obrazovanja na jedinice lokalne samouprave;
- 4) određuje okvirni obim sredstava koja su potrebna za njegovu realizaciju, nadležne organe državne uprave koji su odgovorni za sprovođenje Plana obrazovanja;
- 5) određuju programi obrazovanja i dinamika njihovog ostvarivanja.

Plan obrazovanja odraslih za period 2019-2022. godine predstavlja dalju operacionalizaciju i konkretizaciju ciljeva navedenih u okviru Strategije obrazovanja odraslih Crne Gore (2015-2025), koju je Vlada donijela 25. septembra 2014. godine.

¹³ <http://www.mpin.gov.me/biblioteka/zakoni>

Planom se predviđa i realizacija aktivnosti koje doprinose ostvarivanju postavljenih EU ciljeva u oblasti obrazovanja odraslih.

II PLAN OBRAZOVANJA ODRASLIH (2019-2022)

Plan obrazovanja odraslih za period 2019-2022. obrazložen je kroz izlaganje prioriteta oblasti, koji su definisani Strategijom obrazovanja odraslih 2015-2025¹⁴.

III PRIORITETNE OBLASTI OBRAZOVANJA ODRASLIH ZA PERIOD 2019-2022. GODINE

Pet prioriteta ciljeva, koji su definisani Strategijom obrazovanja odraslih (2015-2025), a koji su osnov za planiranje aktivnosti u okviru Plana obrazovanja odraslih (2019-2022) su:

1. Programi i aktivnosti cjeloživotnog obrazovanja i učenja;
2. Unapređenje znanja, vještina i kompetencija nezaposlenih lica;
3. Unapređenje kompetencija zaposlenih;
4. Osiguranje kvaliteta u obrazovanju odraslih;
5. Obezbeđenje fleksibilnog i održivog sistema obrazovanja odraslih.

U toku 2015. godine u različite oblike edukativnih aktivnosti bilo je uključeno 15.201 učesnika. U toku 2016. godine taj broj je nešto manji i iznosi 14.293 učesnika. Dok je u toku 2017. godine u različite oblike edukativnih aktivnosti bilo je uključeno 27.962 učesnika, što je za skoro upola više u odnosu na prethodne dvije godine ponaosob¹⁵.

Centar za stručno obrazovanje je uputio zahtjev licenciranim organizatorima obrazovanja odraslih za dostavljanje podataka o broju polaznika u 2017. godini. Samo 29 licenciranih organizatora obrazovanja odraslih, od ukupno 94 licenciranih u Crnoj Gori, dostavilo je podatke da je u različite programe obrazovanja bilo uključeno 3.540 polaznika. U skladu s tim pokrenute su aktivnosti u 2018. godini koje se oslanjaju na zakonsku obavezu organizatora obrazovanja odraslih da dostavljaju podatke o programima obrazovanja koje realizuju, polaznicima, izdatim sertifikatima, planu obuka i sl.

Plan obrazovanja odraslih 2015-2019. je gotovo u cjelosti realizovan u više od 90 % planiranih radnih aktivnosti.

1. Programi i aktivnosti cjeloživotnog obrazovanja i učenja

U okviru prvog prioriteta cilja iz Plana obrazovanja odraslih (2015-2019) realizovane su brojne aktivnosti usmjerene na promociju koncepta cjeloživotnog učenja, stvaranja uslova za jednaku dostupnost obrazovanja svim građanima uključujući sve nivoe obrazovanja. Od 2015. do 2017. godine u Program osnovnog obrazovanja odraslih bilo je uključeno 777 polaznika.

¹⁴ <http://www.mpin.gov.me/biblioteka/strategije>

¹⁵ Podaci za 2018. godinu biće dostupni nakon usvajanja Godišnjeg plana obrazovanje odraslih za 2018. godinu.

- Izmjenama Zakona o nacionalnim stručnim kvalifikacijama 2016. godine, članom 5 (»Službeni list Crne Gore«, br. 080/08 od 26. 12. 2008, 014/09 od 24. 02. 2009, 080/10 od 31. 12. 2010, 018/11 od 01. 04. 2011, 040/11 od 8. 08. 2011, 040/16 od 30. 06. 2016) stvoren je zakonski osnov zasticanje parcijalne stručne kvalifikacije (dijela stručne kvalifikacije). Međutim, nijesu kreirane još uvijek metodološke smjernice za sticanje parcijalnih stručnih kvalifikacija.
- U skladu s Planom realizovane su i aktivnosti na modularizaciji i kreditnom vrednovanju obrazovnih programa baziranih na ishodima učenja. Tokom 2015. 2016. i 2017. godine usvojen je 21 modularizovani obrazovni program.
- U cilju podsticanja ličnog rasta i razvoja svakog pojedinca Planom obrazovanja odraslih bilo je predviđeno razvijanje programa obrazovanja za sticanje znanja i vještina za aktivno građanstvo, održivi razvoj, život u porodici, socijalnu integraciju aktivno starenje i sl. Od 2015. zaključno sa 2017. godinom razvijeno je i usvojeno 14 ovakvih programa. Svi programi obrazovanja odraslih pripremaju se prema utvrđenoj metodologiji koja podrazumijeva funkcionalnu orijentaciju sadržaja. Metodologija za izradu programa obrazovanja odraslih je trenutno u fazi izmjena koje podrazumijevaju usklađivanje sa metodološkim izmjenama za izradu ostalih dokumenata za razvoj kvalifikacija nivoa obrazovanja i stručnih kvalifikacija (standard zanimanja, standard kvalifikacije, ispitni katalog).
- Razvoj preduzetništva kao transferalne ključne kompetencije podrazumijeva jednu od značajnih aktivnosti predviđenih prethodnim Planom obrazovanja odraslih. U skladu s tim, tokom perioda realizacije Plana realizovane su brojne obrazovne aktivnosti (radionice, seminari, fokus grupe, okrugli stolovi, konferencije i sl.) na kojima je učestvovalo 1.545 lica (2015 – 294 lica; 2016 – 730 lica; 2017 – 521 lice). Takođe, razvijen je i Program obrazovanja za sticanje preduzetničkih znanja i vještina lica s tjelesnim i senzornim invaliditetom, za potrebe stručnog osposobljavanja nezaposlenih lica sa invaliditetom.
- Promocija cjeloživotnog učenja odvija se kroz redovne aktivnosti nadležnih ustanova, ali i kroz ciljane manifestacije kao što je »Dani obrazovanja i učenja odraslih«. Od 20. do 30. novembra realizovani su 17. po redu Dani obrazovanja i učenja odraslih u Crnoj Gori, te samim tim ova manifestacija predstavlja 17 godina dugu tradiciju promocije obrazovanja odraslih i koncepta cjeloživotnog učenja. Svake godine, obilježava se i 8. septembar »Dan pismenosti«, kao i 1. oktobar »Dan starih«.
- U cilju osmišljavanja mehanizma za stvaranje jedinstvene baze podataka o učešću građana u aktivnostima cjeloživotnog obrazovanja i učenja, uz podršku projekta EPAL Nacionalna služba podrške za Crnu Goru¹⁶, koji se realizuje u okviru ERASMUS + programa uz finansijsku podršku Evropske unije, 2018. godine proširena je MEIS baza (MEIS – Informacioni sistem Ministarstva prosvjete) podacima o sistemu obrazovanja odraslih. Izvršene su obuke svih licenciranih organizatora obrazovanja odraslih o načinu unošenja podataka o programima, nastavnom kadru, polaznicima, izdatim sertifikatima, planu obuka i sl. Unošenje podataka od strane licenciranih organizatora obrazovanja odraslih je definisana zakonska obaveza.

¹⁶ EPAL – Elektronska platforma za učenje odraslih u Evropi.

<https://ec.europa.eu/epal/en> Crna Gora učestvuje u EPAL projektu od 2016. godine. Nosilac EPAL projekta u Crnoj Gori je Centar za stručno obrazovanje.

- Jačanje saradnje vladinih obrazovnih ustanova i NVO sektora nastavljeno je i tokom realizacije četvorogodišnjeg Plana obrazovanja odraslih. Institucije su imenovale osobe za kontakt sa NVO sektorom, realizovale su se brojne edukativne aktivnosti, ostvarena je saradnja sa NVO sektorom u pogledu izrade programa obrazovanja za odrasle a tokom 2018. godine uz podršku EPALÉ projekta pripremljena je i prva publikacija »Obrazovanje odraslih u Crnoj Gori – Uloga nevladinih organizacija«¹⁷. U ovoj publikaciji predstavljene su 32 nevladine organizacije, koje su popunile upitnik i dale opis svojih aktivnosti i načina rada u oblasti obrazovanja odraslih. Upitnik koji je pripremila radna grupa sačinjena od predstavnika vladinog i nevladinog sektora, upućen je preko Centra za razvoj nevladinih organizacija na 103 adrese registrovanih nevladinih organizacija u Crnoj Gori. Oblasti djelovanja najvećeg broja nevladinih organizacija koje su popunile upitnike su: ljudska i manjinska prava i slobode, zaštita životne sredine, građanska demokratija, evropske integracije, razvoj ključnih kompetencija i sl. Najveći broj nevladinih organizacija navodi da polaznike uključuju u program putem direktnog ili javnog poziva ciljnoj grupi, a za trenere se uglavnom angažuju domaći stručnjaci iz određene oblasti s višegodišnjim radnim iskustvom.
- Licenciranjem organizatora obrazovanja odraslih sistemski se uređuje obrazovna ponuda, doprinosi unaprijeđenju kvaliteta obrazovanja odraslih i stvaraju se mogućnosti za jednak pristup programima obrazovanja svim građanima Crne Gore, omogućavajući na taj način sticanje nacionalnih stručnih kvalifikacija i ključnih kompetencija. Od izdavanja prve licence pa do danas ukupno je na teritoriji Crne Gore licencirano 107 organizatora obrazovanja odraslih.

U okviru analize aktivnosti čija realizacija doprinosi ostvarivanju prvog prioritnog cilja iz Plana obrazovanja odraslih (2015-2019), treba napomenuti da jedina aktivnost na kojoj treba dodatno aktivno raditi je promocija značaja učešća zemalja u PIAAC testiranju. PIAAC je istraživanje nivo ključnih kompetencija kod odraslih¹⁸. Značaj PIAAC-a je naglašen u više aktivnosti tokom realizacije Plana obrazovanja odraslih, međutim promocija PIAACa, treba biti stvar nacionalne kampanje i treba podrazumijevati aktivno učešće brojnih partnera u cilju pripreme Crne Gore za učešće u jednom ovakvom istraživanju. Od zemalja regiona Slovenija je već bila dio ovog istraživanja, a Hrvatska sprovodi pripreme za PIAAC testiranje.

2. Unapređenje znanja, vještina i kompetencija nezaposlenih lica

Tendencija države je da omogući stvaranje boljih uslova za otvaranje novih radnih mjesta i zajedno sa tim ulaganje u ljudski kapital u cilju podizanja nivoa zaposlenosti i unapređenja ekonomske konkurentnosti Crne Gore. U skladu s tim Planom su predviđene aktivnosti čija bi realizacija trebala doprinijeti unapređenju znanja, vještina i kompetencija nezaposlenih lica.

¹⁷ https://cdn5.fpfis.tech.ec.europa.eu/epale/cdn/farfuture/D9q0BPc_cHsKRiHz_dBcCor9U5-93kttttJ6QHXXCoI/mtime:1542285246/sites/epale/files/obrazovanje_odraslih_-_uloga_nvo_-_elektronska.pdf

¹⁸ <http://www.oecd.org/skills/piaac/>

- Realizovani su programi obrazovanja za rad na konkretnom radnom mjestu (poznati poslodavac), koje je od 2015-2018. završilo 436 polaznika (2015 - 86 polaznika, 2016 – 250 polaznika i 2017 – 100 polaznika);
- U skladu s potrebama tržišta rada tokom 2015. godine razvijeno je 9 stručnih kvalifikacija, a za još 11 su usvojeni standardi zanimanja i standardi kvalifikacija, u okviru 2016. godine razvijeno je 11 stručnih kvalifikacija, dok je u 2017. godini razvijeno 6 stručnih kvalifikacija, jedna druga kvalifikacija, a 4 programa obrazovanja koji vode sticanju stručnih kvalifikacija su prilagođeni licima sa posebnim potrebama.
- Realizovan je značajan broj programa namijenjenih dugoročno nezaposlenim i teže zapošljivim licima (realizovani su programi za sticanje stručnih kvalifikacija za teže zapošljiva lica za 50 polaznika čiji je faktor otežanog zapošljavanja slabovidost, gluvoća i sl, zatim za 80 polaznika koji su pripadnici romske i egipćanske populacije; U cilju jačanja njihovih ključnih kompetencija realizovani su programi obrazovanja za sticanje znanja i vještina iz stranih jezika, IT i sl. za oko 500 polaznika.
- Usluge profesionalne orijentacije je tokom 2015. godine dobilo 6.000 korisnika usluga biroa rada u Crnoj Gori, 2016. godine 4.388 korisnika, a 2017. godine ove usluge je dobilo 14.384 lica.
- Rerealizovani su i programi podsticanja karijernog razvoja neposredno zapošljivih nezaposlenih lica, koji se odnose na lica koja se prvi put prijavljuju na evidenciju Zavoda za zapošljavanje Crne Gore.
- U cilju pružanja podrške unapređenju znanja, vještina i kompetencija mladih sa visokim obrazovanjem realizovan je program stručnog osposobljavanja lica sa visokim obrazovanjem (2017. godine – 3.360 lica je završilo ovaj program).
- Jačanje preduzetničke kompetencije i podsticanje započinjanja biznisa, bazirano je na obukama preduzetnika i nezaposlenih lica koja započinju biznis (2015. godine- 82 polaznika su završila obuke u organizaciji Zavoda za zapošljavanje, 2016. godine – 140 lica i 20 lica je završilo obuku “Šansa za biznis – kreditiranje, dostupni fondovi» u organizaciji Direkcije za razvoj malih i srednjih preduzeća, 2017. godine – 212 lica).

U okviru ostvarivanja navedenog prioritetnog cilja uglavnom su realizovane sve planirane aktivnosti.

3. Unapređenje kompetencija zaposlenih

- Uzimajući u obzir situaciju u društvu i na tržištu rada i postojeće odlike ljudskih resursa u Crnoj Gori Planom je bilo istaknuto da posebnu pažnju treba posvetiti kompetencijama unapređenja komunikacije na stranom jeziku, korišćenja IT i stručnom usavršavanju zaposlenih. U skladu s tim tokom 2015. godine razvijena su i realizovana 4 nova programa stručnog usavršavanja zaposlenih, dok su institucije sistema (Uprava za kadrove, Privredna komora, Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća, ministarstva i sl.) realizovale preko 1.000 aktivnosti u kojima je učestvovalo oko 8.000 zaposlenih lica), u 2016. godini takođe su realizovana 4 programa stručnog usavršavanja zaposlenih, a navedene ustanove su realizovale

oko 400 aktivnosti kroz koje je prošlo oko 8.500 zaposlenih, dok su u 2017. godini pripremljena 2 programa stručnog usavršavanja.

- 13 obuka iz Kataloga programa stručnog usavršavanja nastavnika kroz koje je obuku završilo 320 nastavnika, 180 nastavnika pohađalo je obuku za implementaciju novih programa i 129 nastavnika koji realizuju program I razreda, a kroz aktivnosti različitih institucija sistema prošlo je oko 7.000 zaposlenih lica.
- U okviru projekta EAPLE Nacionalna služba podrške za Crnu Goru realizovano je istraživanje obrazovnih potreba nastavnika u srednjim stručnim i mješovitim školama i nastavnicima koji rade u licenciranim ustanovama za obrazovanje odraslih.

Potrebno je dodatno raditi na podizanju svijesti poslodavaca o značaju obuka zaposlenih u cilju njihovog stručnog osposobljavanja i usavršavanja. Takođe je neophodno posebnu pažnju usmjeriti na istraživanja obrazovnih potreba zaposlenih na osnovu kojih treba kreirati programe obuka i treninge u cilju njihovog stručnog usavršavanja. Posebnu pažnju treba posvetiti osnaživanju službi za razvoj ljudskih resursa u pogledu karijernog vođenja.

4. Osiguranje kvaliteta u obrazovanju odraslih;

- Obezbjedenje i unapređenje kvaliteta u obrazovnim ustanovama je zakonska obaveza institucija i škola/ustanova, a ostvaruje se, između ostalog, kroz procese eksterne i interne evaluacije. Centar za stručno obrazovanje, na osnovu zakonskih nadležnosti, ima dio odgovornosti na eksternom utvrđivanju kvaliteta ustanova, inicijalnog stručnog obrazovanja i obrazovanja odraslih. Shodno tome Planom obrazovanja odraslih bile su predviđene aktivnosti čijom bi se realizacijom značajno doprinijelo ostvarivanju navedenog prioritnog cilja. Tokom trajanja realizacije Plana izrađena je metodologija za evaluaciju programa obrazovanja, organizovane su obuke lica odgovornog za kvalitet za internu evaluaciju/samoevaluaciju ustanove, vršena je procjena kvaliteta realizacije programa u ustanovama, izrađena je anketa za polaznike koji su završili programe koji vode stručnim kvalifikacijama, ključnim vještinama, anketa zadovoljstva poslodavaca znanjima i vještinama stečenim kroz program obrazovanja, sprovedene su i aktivnosti u cilju praćenja zapošljivosti polaznika nakon završetka programa za sticanje stručne kvalifikacije, realizovan je program za profesionalni razvoj nastavnog kadra koji radi u obrazovanju odraslih, utvrđena je dinamika revizije prioritnih standarda zanimanja i standarda kvalifikacije, u okviru EAPLE projekta pripremljen Andragoški priručnik za nastavnike koji realizuju program elementarnog funkcionalnog opismenjavanja i 21 andragoški priručnik za nastavnike koji realizuju program osnovne škole za odrasle.

U okviru projekta Nacionalni koordinator za implementaciju evropske Agende za učenje odraslih koji serealizuje u okviru ERASMUS+ programa, pripremljen je Vodič kroz sistem neformalnog obrazovanja odraslih koji daje informacije o načinu, postupku sticanje stručne kvalifikacije i ključnih kompetencija i sl.

5.Obezbjedenje fleksibilnog i održivog sistema obrazovanja odraslih.

- U cilju obezbjeđivanja fleksibilnog i održivog sistema finansiranja pokrenuta je inicijativa za reviziju metodoloških dokumenata u stručnom obrazovanju

obrazovanju odraslih i formirana radna grupa, izvršeno je utvrđivanje prioriteta programa za kvalifikacije potrebne tržištu rada, utvrđivanje prioriteta programa za unapređenje vještina i ključnih kompetencija. pripremljen i publikovan dokument “Analiza sistema obrazovanja odraslih u Crnoj Gori” koji je pripremljen u okviru projekta “Nacionalni koordinator za učenje odraslih, Radni plan: Crna Gora”. Nastavljene su aktivnosti na nacionalnom portalu www.obrazovanjeodraslih.me. Portal je osnovan uz podršku projekta “Nacionalni koordinator za učenje odraslih, Radni plan: Crna Gora”

4.1. PROGRAMI I AKTIVNOSTI CJELOŽIVOTNOG OBRAZOVANJA I UČENJA

Cjeloživotno učenje se tretira kao ključni činilac i osnovna strategija ekonomsko-socijalnog i individualnog razvoja, i kao jedan od centralnih principa obrazovne politike EU. Obrazovanje i učenje nije samo priprema za život, već istovremeno i način življenja savremenog čovjeka. Cjeloživotno učenje je sredstvo ličnog ispunjenja i stvaranja sposobnosti za participiranje u građanskom društvu i sredstvo ostvarenja ekonomskih ciljeva. Obrazovanje odraslih i cjeloživotno učenje nije izdvojen sistem koji teče paralelno sa formalnim obrazovanjem, već je formalno obrazovanje dio cjeloživotnog učenja. Da bi cjeloživotno učenje postalo realnost, neophodno je unaprijediti inicijalno obrazovanje kroz razvijanje ključnih kompetencija koje su važan osnov cjeloživotnog učenja.

4.1.1. CILJ: Povećati socijalnu uključenost odraslih građana kroz aktivnosti cjeloživotnog učenja i obrazovanja

4.1.1. CILJ: Povećati socijalnu uključenost odraslih građana kroz aktivnosti cjeloživotnog učenja i obrazovanja za minimum 0,5 % na godišnjem nivou			
Indikator učinka	Početna vrijednost (2018)	Prelazna vrijednost (2020)	Ciljna vrijednost (2022)
% socijalne uključenosti građana kroz aktivnosti cjeloživotnog učenja i obrazovanja	2,8% (Podatak za 2017.godinu – Anketa o radnoj snazi)	+ 1% u odnosu na 2018.	+ 2% u odnosu na 2018.

Mjere	Ciljna grupa	Nosioci aktivnosti / Partnerske institucije	Indikatori rezultata	Vremenski okvir / Finansijska sredstva
Realizacija programa osnovnog obrazovanja za	- Odrasla lica koja su elementarno neopismenjena	- Licencirani organizatori obrazovanja odraslih	- Broj polaznika koji su pohađali	2019–2022.

Mjere	Ciljna grupa	Nosioci aktivnosti / Partnerske institucije	Indikatori rezultata	Vremenski okvir / Finansijska sredstva
odrasla lica ¹⁹	- Odrasla lica koja nemaju završenu osnovnu školu		- program osnovne škole za odrasle - Broj polaznika koji su završili neki od razreda osnovne škole - Broj polaznika koji su završili osnovnu školu - Broj licenciranih organizatora obrazovanja odraslih koji su realizovali program osnovne škole za odrasle	
Sprovođenje aktivnosti u cilju podizanja svijesti građana o važnosti cjeloživotnog učenja i prava na visokokvalitetno obrazovanje u bilo kojem trenutku svog života²⁰	- Predstavnici opšte javnosti	Centar za stručno obrazovanje / - Ministarstvo prosvjete - Licencirani organizatori obrazovanja odraslih - Socijalni partneri	- Broj edukativnih aktivnosti realizovanih kroz različite manifestacije - Broj zainteresovanih građana i predstavnika stručne javnosti uključenih u	2019-2022. IV kvartal

¹⁹ Preporuke Savjeta o oblicima usavršavanja: Nove prilike za odrasle (19. decembar 2016) (2016/C 484/01).

²⁰ Obnovljena Evropska strategija za obrazovanje odraslih (2011/C 372/01).

Mjere	Ciljna grupa	Nosioci aktivnosti / Partnerske institucije	Indikatori rezultata	Vremenski okvir / Finansijska sredstva
(realizovanje promotivnih kampanja, sajmovi, obilježavanje Dana pismenosti, Dana starih i sl.)			edukativne aktivnosti	
Informisanje građana o mogućnostima koje nudi sistem obrazovanja odraslih	- Predstavnici opšte javnosti	Ministarstvo prosvjete / - Centar za stručno obrazovanje	- Aktivnosti preduzete u cilju informisanja građana (vodiči, flajeri, publikacije, portali, medijska gostovanja, video spotovi i sl.)	2019-2020. I-IV kvartal
Realizacija programa obrazovanja za sticanje ključnih kompetencija²¹²²	- Zaposleni - Nezaposleni	Licencirani organizatori obrazovanja odraslih	- Broj akreditovanih programa - Broj realizovanih obuka - Broj polaznika programa	2019-2022.
Praćenje i sprovođenje mjera za jačanje digitalnih vještina odraslih²³	- Polaznici programa obrazovanja	Centar za stručno obrazovanje / - Socijalni partneri	- Broj programa obrazovanja sa sadržajima o digitalnim vještinama	2019-2022.
Realizacija	- Zaposleni	Licencirani	- Broj	2019-2022.

²¹ Preporuke Savjeta o ključnim kompetencijama za cjeloživotno učenje (22. maj 2018) (2018/C 189/01).

²² Dalje postupanje u vezi sa Strateškim okvirom za evropsku saradnju u području obrazovanja i osposobljavanja (ET 2020), Rezolucija Evropskog parlamenta od 23. juna 2016. o daljem postovaonju u vezi sa Strateškim okvirom za evropsku saradnju u oblasti obrazovanja i osposobljavanja (ET 2020) (2015/2281 (INI)).

²³ Novi program vještina za Evropu – Saradnja na jačanju ljudskog kapitala, zapošljivosti i konkurentnosti (10. jun 2016).

Mjere	Ciljna grupa	Nosioci aktivnosti / Partnerske institucije	Indikatori rezultata	Vremenski okvir / Finansijska sredstva
programa obrazovanja za sticanje znanja i vještina za građansku demokratiju, zaštitu životne sredine, održivi razvoj, život u porodici, uspješnu društvenu integraciju, podizanje kvaliteta života, zdravstvenu edukaciju, socijalne vještine, treće životno doba	- Nezaposleni	organizatori obrazovanja odraslih	akreditovanih programa - Broj realizovanih obuka	
Planiranje i sprovođenje aktivnosti koje doprinose povećanju nivoa funkcionalne pismenosti građana	- Opšta javnost	Ministarstvo prosvjete / - Centar za stručno obrazovanje - Organi državne uprave - NVO sektor - Organi lokalne samouprave - Licencirani organizatori obrazovanja odraslih - Poslodavci	- Broj kreiranih i realizovanih aktivnosti namijenjenih povećanju funkcionalne pismenosti građana - Broj sklopljenih partnerstava o zajedničkoj akciji u ovoj oblasti - Broj sprovedenih kampanja	2019-2022.
Uspostavljanje razvijenog sistema obrazovanja	- Starija lica	Ministarstvo prosvjete / - Centar za stručno	- Inicirane mjere za osiguranje obrazovanja	2020. I-IV kvartal

Mjere	Ciljna grupa	Nosioci aktivnosti / Partnerske institucije	Indikatori rezultata	Vremenski okvir / Finansijska sredstva
starijih lica u cilju podsticanja aktivnog, samostalnog i zdravog starenja, koristeći njihovo znanje, iskustvo, društveni i kulturni kapital za dobrobit društva u cjelini ²⁴		obrazovanje - Ustanove za smještaj starijih lica - Partnerske institucije	starijih lica - Realizovane obrazovne aktivnosti namijenjene starijim licima - Broj starijih lica koja su učestvovala u obrazovnim aktivnostima namijenjenim ovoj populaciji	
Promovisanje u stručnoj javnosti značaja učešća zemlje u PIAAC	- Predstavnici stručne javnosti	Ministarstvo prosvjete / - Centar za stručno obrazovanje - Ispitni centar - Monstat	- Broj realizovanih promotivnih aktivnosti	2020. I-IV kvartal
Stvaranje partnerske mreže sa NVO sektorom u pogledu realizacije edukativnih sadržaja i aktivnosti iz domena djelovanja pojedinih NVO-a	Predstavnici nevladinog sektora	Ministarstvo prosvjete / - Vladina Kancelarija za saradnju sa NVO - NVO / - Centar za stručno obrazovanje - Socijalni partneri	- Potpisivanje memoranduma o saradnji Vladinog i civilnog sektora o realizaciji edukativnih sadržaja	2019. I-IV kvartal
Proširivanje partnerstava sa lokalnim akterima uključenim u profesionalnu	- Predstavnici različitih institucija na lokalnom nivou	Ministarstvo prosvjete / - Centar za stručno obrazovanje	Realizovane aktivnosti lokalnih aktera na polju CŽU	2020. I-IV kvartal

²⁴ Obnovljena Evropska strategija za obrazovanje odraslih (2011/C 372/01).

Mjere	Ciljna grupa	Nosioci aktivnosti / Partnerske institucije	Indikatori rezultata	Vremenski okvir / Finansijska sredstva
obuku za CŽU (lokalne vlasti, sindikat, biro i rada, centri za obuku)		- NVO - Zajednica opština - Lokalne samouprave		
Stvaranje uslova za obrazovanje odraslih u zatvorima ²⁵	- Lica koja se nalaze na izdržavanju kazne zatvora	Zavod za izvršenje krivičnih sankcija / - Licencirani organizatori obrazovanja odraslih	- Broj realizovanih obuka - Broj lica koja su učestvovala u obukama	2021-2022.

UNAPREĐENJE ZNANJA, VJEŠTINA I KOMPETENCIJA NEZAPOSLENIH

Tendencija države je da omogući stvaranje boljih uslova za otvaranje novih radnih mjesta i zajedno s tim ulaganje u ljudski kapital u cilju podizanja nivoa zaposlenosti i unapređenja ekonomske konkurentnosti Crne Gore.

Obrazovanje odraslih vidi se kao neophodno sredstvo koje može i treba da doprinese:

- Povećanju zaposlenosti i smanjenju stope nezaposlenosti;
- Unapređenju znanja, vještina i kompetencija u cilju povećanja mogućnosti zapošljavanja i povećanja konkurentnosti kroz formalno obrazovanje, neformalno učenje i osposobljavanje;
- Promovisanju socijalne inkluzije i smanjenju siromaštva.

Nove tehnologije i digitalizacija imaju potencijal da omoguće bolje životne i radne uslove i bolju ravnotežu između njih, poboljšaju produktivnost i generalno dovedu do otvaranja boljih radnih mjesta, ukoliko su praćeni pravilnim pristupom i kombinacijom adekvatnih politika za uključiv i održiv rast podstaknut inovacijama. Određena postojeća radna mjesta i područja aktivnosti će se razviti, određena tradicionalna radna mjesta će nestati, a stvorit će se nove aktivnosti. U svim se sektorima – u različitim kombinacijama i s različitim intenzitetom – javljaju tri fenomena: stvaranje, transformacija i zamjena.

²⁵ Preporuka iz Belema (2009).

Trenutno traje rasprava o tome hoće li taj novi radni kontekst dovesti do gubitka ili stvaranja radnih mjesta. Prema OECD-u, doći će do znatnih poremećaja u pogledu zapošljavanja i poslovnih modela u nekim sektorima (proizvodnja, prevoz, zdravlje, ugostiteljstvo, finansije i obrazovanje). Postoji rizik da će se 9 % radnih mjesta izmjestiti jer se 70 % zadataka koje oni obuhvataju može automatizovati. Ostalih 25 % radnih mjesta će se transformirati jer se samo polovina zadataka može automatizovati. Istovremeno, digitalizacija ima potencijal za stvaranje novih radnih mjesta, ne samo u sektoru industrijske proizvodnje nego i u uslužnom sektoru. Rezultat će zavisiti od integrisanog plana politike, od javnih odluka, kao i od politika koje se sprovode radi prevazilaženja izazova koji proizlaze iz novih proizvodnih procesa i poslovnih modela, posebno kada je riječ o pružanju potrebnih vještina mladima te osposobljavanju, nadogradnji vještina i prekvalifikaciji osoba koje traže posao i postojeće radne snage. Hoće li ti novi procesi i digitalizacija na kraju povećati zaposlenost zavisice od toga koliko se uspješno preduzeća u EU-u prilagođavaju tehnološkom razvoju, kako socijalni partneri zajedno rješavaju pitanje uvođenja i upotrebe tehnologija i promjene organizacijskih struktura, kako se provodi osposobljavanje radnika, kao i od mjera u kojima će EU i države članice moći stvoriti podsticajnu politiku i okruženje za zaštitu interesa preduzeća i radnika. U tom procesu presudna će biti uloga i stručnost socijalnih partnera, a ključnu će ulogu imati i socijalni dijalog i kolektivno pregovaranje, u skladu s nacionalnim pravom i praksama.²⁶

4.2.1. CILJ: Unaprijediti znanja, vještine i kompetencije odraslih za zapošljivost, mobilnost na tržištu rada i konkurentnost

4.1.1. CILJ: Unaprijediti znanja, vještine i kompetencije odraslih za zapošljivost, mobilnost na tržištu rada i konkurentnost (Razvoj minimum pet stručnih kvalifikacija na nivou godine, povećanje broja zaposlenih uključenih u programe stručnog za minimum 5 % na godišnjem nivou)

Indikator učinka	Početna vrijednost (2018)	Prelazna vrijednost (2020)	Ciljna vrijednost (2022)
% socijalne uključenosti građana kroz aktivnosti cjeloživotnog učenja i obrazovanja	Nije dostupna	+ 10% u odnosu na 2018.	+ 20% u odnosu na 2018.

Mjere	Ciljna grupa	Nosioci aktivnosti / Partnerske institucije	Indikatori rezultata	Vremenski okvir / Finansijska sredstva
Realizacija programa obrazovanja i osposobljavanja nezaposlenih	- Lica koja traže zaposlenje	Zavod za zapošljavanje/ - Licencirani organizatori obrazovanja	- Broj lica uključenih u programe kao % ukupnog broja nezaposlenih u	2019-2022.

²⁶ Budućnost rada – sticanje odgovarajućih znanja i vještina za ispunjavanje potreba budućih radnim mjestima (Mišljenje Evropskog ekonomskog i socijalnog odbora) (15. mart 2018) (2018/C 237/02).

lica: za poznatog poslodavca i za tržište rada		- Poslodavci	odnosu na uporedni period	
Razvijanje stručnih kvalifikacija potrebnih tržištu rada		Centar za stručno obrazovanje / - Zavod za zapošljavanje - Ministarstvo rada i socijalnog staranja - Socijalni partneri - Savjet za kvalifikacije - NVO	- Priprema inicijative - Izrada standarda zanimanja - Izrada standarda kvalifikacije - Izrada ispitnog kataloga - Broj stručnih kvalifikacija svrstanih u NOK	2019-2022.
Implementacija programa usmjerenih na dugoročno nezaposlene i teže zapošljiva lica kroz javne radove, programe za podsticanje karijernog razvoja i druge posebne programe i projekte	- Lica koja traže zaposlenje, sa posebnim naglaskom na integraciju dugoročno nezaposlenih lica, mladih nezaposlenih i žena nezaposlenih na tržištu rada	Zavod za zapošljavanje/ - Socijalni partneri	- Promjena broja dugoročno nezaposlenih i teže zapošljivih lica kao % ukupnog broja polaznika programa u odnosu na uporedni period	2019-2022.
Pružanje usluga profesionalne orijentacije	- Lica koja traže zaposlenje, zaposlena lica, učenici, studenti	Zavod za zapošljavanje/ - Centar za stručno obrazovanje - Socijalni partneri	- Broj lica obuhvaćenih uslugama profesionalne orijentacije	2019-2022.
Profesionalno informisanje i savjetovanje lica sa	- Lica sa invaliditetom	Zavod za zapošljavanje	- Broj realizovanih programa - Broj lica sa invaliditetom	2019-2022.

invaliditetom pri izboru ili promjeni zanimanja, obrazovanja i drugih odluka u vezi s obrazovanjem i zapošljavanjem			kojima je pružena usluga	
Realizovanje programa i projekata za psihološko osnaživanje nezaposlenih lica radi uključivanja u programe aktivne politike zapošljavanja i programe profesionalne rehabilitacije	- Dugoročno nezaposlena lica s invaliditetom	Zavod za zapošljavanje/ - NVO	- Broj realizovanih programa i projekata - Broj uključenih lica	2019-2022.
Sprovođenje mjera i aktivnosti profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja lica sa invaliditetom	- Lica sa invaliditetom	Zavod za zapošljavanje/ - Poslodavci	- Broj lica sa invaliditetom uključenih u pojedine mjere i aktivnosti - Broj zaposlenih nakon sprovedenih mjera i aktivnosti	2019-2022.
Sprovođenje obuka za preduzetnike i lica koja započinju biznis	- Lica koja traže zaposlenje, preduzetnici	Zavod za zapošljavanje/ - Mala i srednja preduzeća - Socijalni partneri	- Broj obučanih preduzetnika i lica koja započinju biznis	2019-2022.

UNAPREĐENJE KOMPETENCIJA ZAPOSLENIH

Modernizacija obrazovnih sistema i aktivnosti obuke istaknuta je kao vitalni doprinos prosperitetu u Evropi. Značaj obrazovanja i obuke razvoju nacionalnih ekonomija je opšte priznata činjenica. Procjenjuje se da ulaganje u obrazovanje i obuku pojedincima (privatan profit) i društvu (društveni profit) donosi profit koji je uporediv s ulaganjima u materijalni kapital.²⁷ Sve veći udio doprinosa uslužnih djelatnosti u društvenom bruto proizvodu, u privredi, brzina kojom se mijenja tehnologija, rastući udio znanja/informacija u odnosu na vrijednost proizvodnje, kao i nivo privrednog restrukturiranja idu u prilog takvoj vrsti ulaganja. Procjenjuje se da bi dodatna godina prosječnog školovanja u zemljama članicama OECD-a odmah dovela do povećanja privrednog rasta za oko 5% te do dugoročnog povećanja rasta za 2,5 %. OECD je takođe zaključio kako je tokom devedesetih godina veće ulaganje u ljudski kapital dovelo do godišnjeg rasta od pola procenta ili više u nekoliko zemalja članica EU u poređenju sa prethodnom decenijom. Savjet Evrope je naveo nekoliko krucijalnih oblasti na koje treba staviti akcenat prilikom planiranja razvoja ljudskih resursa EU:

- konkurencija i dinamičnost,
- nova radna mjesta,
- društvena uključenost i aktivno građansko djelovanje,
- regionalna politika,
- globalizacija i konkurencija na svjetskom nivou,
- proširenje EU,
- demografija,
- javna ulaganja u obrazovanje i obuku,
- deficit privatnih ulaganja u ključna područja ekonomije znanja,
- ulaganje u profesionalnu orijentaciju i savjetovanje.

Uzimajući u obzir trenutnu situaciju u društvu i na tržištu rada i postojeće odlike ljudskih resursa u Crnoj Gori posebnu pažnju treba posvetiti kompetencijama unapređenja komunikacije na stranom jeziku i korišćenja IT.

²⁷ 2006. godine u Danskoj je ulaganje privatnog sektora u obrazovanje i obuku bilo oko 2 milijarde eura, a država je ulagala 600 miliona eura.

4.3.1. CILJ: Povećati kompetencije zaposlenih u cilju postizanja bržeg privrednog rasta kroz povećanje broja zaposlenih uključenih u programe za sticanje i razvoj ključnih kompetencija

4.1.1. CILJ: Povećati kompetencije zaposlenih u cilju postizanja bržeg privrednog rasta kroz povećanje broja zaposlenih uključenih u programe za sticanje i razvoj ključnih kompetencija za minimum 5 % na godišnjem nivou			
Indikator učinka	Početna vrijednost (2018)	Prelazna vrijednost (2020)	Ciljna vrijednost (2022)
% socijalne uključenosti građana kroz aktivnosti cjeloživotnog učenja i obrazovanja	Nije dostupna	+ 10% u odnosu na 2018.	+ 20% u odnosu na 2018.

Mjere	Ciljna grupa	Nosioci aktivnosti / Partnerske institucije	Indikatori rezultata	Vremenski okvir/ Finansijska sredstva
Unapređenje ključnih kompetencija zaposlenih u organima državne uprave (npr. primjena Evropskog okvira E-vještina²⁸)	- Zaposleni u organima državne uprave	Uprava za kadrove / - Licencirani organizatori obrazovanja odraslih - Centar za stručno obrazovanje	- Broj zaposlenih lica koja su završila programe	2019-2022.
Stručno usavršavanje / specijalizacija zaposlenih u organima državne uprave	- Zaposleni u organima državne uprave	Uprava za kadrove / - Licencirani organizatori obrazovanja odraslih - Centar za stručno obrazovanje	- Broj zaposlenih lica koja su završila obuke	2019-2022.
Unapređenje ključnih kompetencija	- Zaposleni u preduzećima	- Privredna komora	- Broj zaposlenih lica koja su završila	2019-2022

²⁸ Budućnost rada – sticanje odgovarajućih znanja i vještina za ispunjavanje potreba budućih radnim mjestima. (Mišljenje Evropskog ekonomskog i socijalnog odbora) (2018).

Mjere	Ciljna grupa	Nosioci aktivnosti / Partnerske institucije	Indikatori rezultata	Vremenski okvir / Finansijska sredstva
zaposlenih u privredi (npr. primjena Evropskog okvira E-vještina)			programe	
Stručno usavršavanje / specijalizacija zaposlenih u preduzećima	- Zaposleni u preduzećima	Licencirani organizatori obrazovanja odraslih - Centar za stručno obrazovanje - Privredna komora	- Broj zaposlenih lica koja su završila obuku	2019-2022
Razvijanje programa stručnog usavršavanja zaposlenih	Zaposleni	Centar za stručno obrazovanje / - Poslodavci - Obrazovne ustanove - Uprava za kadrove - Licencirani organizatori obrazovanja odraslih - Nacionalni savjet za kvalifikacije - NVO	- Broj podnesenih inicijativa za izradu /akreditaciju programa - Broj razvijenih programa	2019-2022.
Razvijanje mehanizama za predviđanje promjena na tržištu rada u pogledu potreba za novim znanjima i vještinama i povećanje	- Privredna komora - Zaposleni - Rukovodioci preduzeća - Predstavnici službi za razvoj ljudskih	Ministarstvo prosvjete - Privredna komora - Licencirani organizatori obrazovanja odraslih	- Broj istraživanja o obrazovnim potrebama zaposlenih - Broj novih profesionalnih profila - Broj predstavnika iz	2020. I-IV kvartal

Mjere	Ciljna grupa	Nosioci aktivnosti / Partnerske institucije	Indikatori rezultata	Vremenski okvir / Finansijska sredstva
inovativnosti (npr. Istraživanje obrazovnih potreba zaposlenih, utvrđivanje novih profesionalnih profila, učešće predstavnika privrede u kreiranje novih kvalifikacija, primjeri dobrih praksi iz EU zemalja i sl.) ²⁹	resursa		privrede u kreiranju novih kvalifikacija	
Obuke zaposlenih u lokalnim samoupravama (stručno usavršavanje, razvoj ključnih kompetencija i sl. /npr. primjena Evropskog okvira E-vještina/)	- Zaposleni u lokalnim samoupravama	Zajednica opština / - Uprava za kadrove - Centar za stručno obrazovanje	- Broj zaposlenih koji su uključeni u aktivnosti	2020-2022.
Realizacija obuka o konkretnim temama koje su od značaja za funkcionisanje preduzeća (npr. obuke o pravilnoj primjeni tehnologija na konkretnom poslu)	- Zaposleni u državnim institucijama, lokalnim samoupravama i privredi	Privredna komora / - Unija poslodavaca - Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća - Privredni subjekti	- Broj zaposlenih koji su uključeni u obuku - Broj realizovanih obuka	2019-2022.
Podizanje svijesti rukovodnog kadra o značaju stručnog osposobljavanja i usavršavanja	- Poslodavci	Uprava za kadrove / - Privredna komora - Unija	- Broj poslodavaca koji su uključeni u aktivnosti	2019-2022.

²⁹ Budućnost rada – sticanje odgovarajućih znanja i vještina za ispunjavanje potreba budućih radnim mjestima. (Mišljenje Evropskog ekonomskog i socijalnog odbora) (2018).
Novi program vještina za Evropu – Saradnja na jačanju ljudskog kapitala, zapošljivosti i konkurentnosti (10. jun 2016).

Mjere	Ciljna grupa	Nosioci aktivnosti / Partnerske institucije	Indikatori rezultata	Vremenski okvir / Finansijska sredstva
zaposlenih u organima državne uprave		poslodavaca - Centar za stručno obrazovanje		
Podizanje svijesti poslodavaca o značaju stručnog osposobljavanja i usavršavanja zaposlenih u privredi	- Poslodavci	Privredna komora / - Uprava za kadrove - Unija poslodavaca - Centar za stručno obrazovanje	- Broj poslodavaca koji su uključeni u aktivnosti	2019-2022.
Osnaživanje službi za razvoj ljudskih resursa u pogledu karijernog vođenja	- Poslodavci	Unija poslodavaca / - Privredna komora	- Broj lica koja su pohađala obuku za upravljanje ljudskim resursima i karijerno vođenje - Broj službi koje nude usluge karijernog vođenja	2019-2022.
Sprovođenje aktivnosti u cilju postizanja komplementarnosti vještina kod nastavnika u VET-u (posebno u pogledu »Mekih vještina«, primjene Evropskog okvira E-vještina) ³⁰	- Nastavnici iz srednjih stručnih i mješovitih škola - Nastavnici iz licenciranih ustanova za obrazovanje odraslih	Centar za stručno obrazovanje	- Broj sprovedenih aktivnosti - Broj nastavnika koji su učestvovali u ovoj aktivnosti	2019-2022.
Sprovođenje	- Zaposleni u	Uprava za	- Broj realizovanih	2019-2020.

³⁰ Budućnost rada – sticanje odgovarajućih znanja i vještina za ispunjavanje potreba budućih radnih mjesta (Mišljenje Evropskog ekonomskog i socijalnog odbora) (2018).

Mjere	Ciljna grupa	Nosioci aktivnosti / Partnerske institucije	Indikatori rezultata	Vremenski okvir / Finansijska sredstva
aktivnosti u cilju promocije Evropskog okvira E-vještina³¹	organima državne uprave i lokalne samouprave - Zaposleni u javnim ustanovama - Zaposleni u privredi	kadrove / Centar za stručno obrazovanje / Privredna komora	aktivnosti - Broj lica koja su učestvovala u aktivnostima	

OSIGURANJE KVALITETA U OBRAZOVANJU ODRASLIH

Obezbjedenje i unapređenje kvaliteta u obrazovnim ustanovama je zakonska obaveza institucija i škola/ustanova, a ostvaruje se, između ostalog, kroz procese eksterne i interne evaluacije. Centar za stručno obrazovanje, na osnovu zakonskih nadležnosti, ima dio odgovornosti na eksternom utvrđivanju kvaliteta ustanova, inicijalnog stručnog obrazovanja i obrazovanja odraslih.

Sadržaj, oblik i način utvrđivanja kvaliteta uređen je *Pravilnikom o sadržaju, obliku i načinu utvrđivanja kvaliteta obrazovno-vaspitnog rada u ustanovama*.

Centar za stručno obrazovanje je pripremio Metodologiju obezbjeđivanja kvaliteta obrazovno-vaspitnog rada u ustanovama stručnog obrazovanja i obrazovanja odraslih³² koju je usvojio Nacionalni savjet na XXVIII sjednici 13. maja 2014. godine.

Razvoj i obezbjeđenje kvaliteta u obrazovanju odraslih u Crnoj Gori usklađuje se s evropskim standardima za obezbjeđenje kvaliteta.

Oblasti za koje se utvrđuje kvalitet, osim nastave i učenja, jedinstvene su za sve ustanove stručnog obrazovanja do nivoa univerziteta.

Utvrdjivanje kvaliteta ustanove vrši se za sljedeće oblasti:

- I. Upravljanje i organizacija
- II. Nastava/učenje i obuka – izvođenje VET programa
- III. Postignuća učenika/polaznika stručnog obrazovanja
- IV. Saradnja koja omogućava da se odgovori na potrebe partnera u stručnom obrazovanju
- V. Usklađenost rada sa zakonskim propisima
- VI. Kvalitet nastavnika, trenera i saradnika (drugog osoblja)
- VII. Upravljanje kvalitetom
- VIII. Materijalni resursi

³¹ Preporuke Savjeta o ključnim kompetencijama za cjeloživotno učenje (22. maj 2018) (2018/C 189/01).

³² <http://www.cso.gov.me/biblioteka/dokument>

IX. Vođenje dokumentacije i procedure

X. Provjera kompetencija

Izbor ključnih oblasti i indikatora za procjenu kvaliteta organizatora obrazovanja odraslih vrši se u skladu sa specifičnostima ustanove. Ustanova treba posebnu pažnju da posveti sljedećim oblastima kvaliteta:

1. Rukovođenje i organizacija
2. Nastava/učenje i obuka – izvođenje programa obrazovanja
3. Postignuća polaznika programa obrazovanja
4. Potrebe socijalnih partnera

4.4.1. CILJ: Uspostaviti efikasan sistem osiguranja kvaliteta u obrazovanju odraslih

Mjere	Ciljna grupa	Nosioci aktivnosti / Partnerske institucije	Indikatori rezultata	Vremenski okvir / Finansijska sredstva
Praćenje i evaluacija rada obrazovnih ustanova		Centar za stručno obrazovanje	- Izvještaji o praćenju i evaluaciji ustanova	2019-2022.
Samoevaluacija rada ustanove		Licencirani organizatori obrazovanja odraslih	- Izvještaji samoevaluacije ustanova	2019-2022.
Evaluacija programa obrazovanja		Centar za stručno obrazovanje	- Izvještaji o evaluiranim programima -	2021-2022.
Osiguranje unosa podataka o programima obrazovanja odraslih, polaznicima i sl. (MEIS)	- Polaznici programa obrazovanja odraslih koje realizuju licencirani organizatori obrazovanja odraslih	Ministarstvo prosvjete / - Centar za stručno obrazovanje - Licencirani organizatori obrazovanja odraslih	- Ažurnost unosa podataka o obukama i polaznicima od strane licenciranih organizatora obrazovanja odraslih	2019. I-IV kvartal
Praćenje polaznika nakon završetka programa obrazovanja koji vode sticanju stručnih kvalifikacija	Polaznici programa	Ministarstvo prosvjete / - Licencirani organizatori obrazovanja	- Baza podataka polaznika koji su završili program obrazovanja za	2019-2022.

Mjere	Ciljna grupa	Nosioci aktivnosti / Partnerske institucije	Indikatori rezultata	Vremenski okvir / Finansijska sredstva
(razvijanje procedura za praćenje polaznika)		odraslih	stručnu kvalifikaciju	
Istraživanje obrazovnih potreba zaposlenih u organima državne uprave i planiranje obrazovnih aktivnosti u skladu sa rezultatima istraživanja	- Zaposleni	Uprava za kadrove / - Organi državne uprave	- Broj realizovanih istraživanja - Broj sprovedenih obuka - Broj učesnika obuka koje su realizovane na osnovu rezultata istraživanja	2019-2020.
Istraživanje obrazovnih potreba zaposlenih u privredi i planiranje obrazovnih aktivnosti u skladu sa rezultatima istraživanja	- Zaposleni, poslodavci	Privredna komora / - Unija poslodavaca	- Broj realizovanih istraživanja - Broj sprovedenih obuka - Broj učesnika obuka koje su realizovane na osnovu rezultata istraživanja	2019-2020.
Istraživanje obrazovnih potreba zaposlenih u obrazovnim ustanovama u VET-u i planiranje obrazovnih aktivnosti u skladu sa rezultatima istraživanja	- Zaposleni u Srednjim stručnim i mješovitim školama - Zaposleni u licenciranim ustanovama za obrazovanje odraslih	Centar za stručno obrazovanje	- Broj realizovanih istraživanja - Broj sprovedenih obuka - Broj učesnika obuka koje su realizovane na osnovu rezultata istraživanja	2019-2020.
Andragoško osposobljavanje nastavnog kadra koji radi u obrazovanju odraslih	- Nastavni kadar u obrazovanju odraslih	Centar za stručno obrazovanje / - Licencirani organizatori obrazovanja odraslih	- Broj obučenog nastavnog kadra	2019-2022.
Izrada andragoške		- Ministarstvo	- Revidiran	2019.

Mjere	Ciljna grupa	Nosioci aktivnosti / Partnerske institucije	Indikatori rezultata	Vremenski okvir / Finansijska sredstva
dokumentacije i obrazaca za vođenje evidencije		prosvjete / Centar za stručno obrazovanje	Pravilnik o sadržaju, načinu vođenja i čuvanja andragoške evidencije i dokumentacije - Propisani obrasci za vođenje i čuvanje andragoške evidencije i dokumentacije	III-IV kvartal
Izrada dokumenata/materijala koji doprinose unapređenju kvaliteta rada u ustanovama za obrazovanje odraslih (metodologije, priručnici i materijali za učenje i sl.)		Centar za stručno obrazovanje / - Socijalni partneri	- Izrađene nove metodologije, priručnici, materijali za učenje i sl.	2020-2021.

4.5. OBEZBJEĐENJE FLEKSIBILNOG I ODRŽIVOG SISTEMA OBRAZOVANJA ODRASLIH

Obrazovanje odraslih i cjeloživotno učenje je od strateškog značaja za razvoj savremenog društva. Samo zemlje s razvijenim ljudskim resursima mogu svojim građanima da obezbijede visok standard života i potrebnu socijalnu uključenost. Zato je obrazovanje odraslih i cjeloživotno učenje u XXI vijeku postalo jedna od najvažnijih sektorskih politika u obrazovnim sistemima svih razvijenih država. Evropska unija je razvoj cjeloživotnog učenja odredila kao jedan od najvažnijih indikatora uspješnosti zemalja EU ka postizanju visoke zaposlenosti i razvijenosti njenih država. Ulaganja u obrazovanje odraslih su različita u državama EU. U Crnoj Gori ne postoji pouzdana evidencija o ulaganjima javnog i privatnog sektora u obrazovanje odraslih, niti su ista evidentirana kao posebna stavka u njihovom budžetu.

Sistem obrazovanja odraslih treba da bude fleksibilan i da svim kategorijama građana omogući jednostavan ulazak u svijet obrazovanja i učenja i raznovrsnu obrazovnu ponudu.

Sredstva za finansiranje obrazovanja odraslih treba da se planiraju i obezbjeđuju kao posebne stavke u budžetima javnih ustanova, lokalnih samouprava kao i privatnim preduzećima.

Javna sredstva treba da budu usmjerena na sektore sa rastućim potrebama za radnom snagom u narednom periodu. Radi postizanja bolje efikasnosti uloženi sredstva za različite vidove obrazovanja i obuke građana (zaposlenih i nezaposlenih), potrebno je utvrditi prioritete programe obrazovanja odnosno, potrebne kvalifikacije na tržištu rada i programe za unapređenje vještina i kompetencija koje će se finansirati iz javnih sredstava.

Takođe je veoma značajno obezbijediti iz javnih sredstava i finansiranje za različite oblike stručnog osposobljavanja posebno ugroženih grupa, tj. nezaposlenih i lica s niskim nivoom obrazovanja.

Neophodno je sagledati različite mehanizme za podjelu finansijskih troškova za stručno osposobljavanje i usavršavanje zaposlenih između poslodavaca, kao što je formiranje sektorskih fondova za obuku.

Potrebno je da Ministarstvo prosvjete i Ministarstvo rada i socijalnog staranja, u saradnji s institucijama socijalnog partnerstva, osmisle i predlože održiv način finansiranja obrazovanja odraslih u narednom periodu.

4.5.1. CILJ: Razviti sistem mjera za uspostavljanje što fleksibilnijeg i održivog sistema obrazovanja odraslih

Mjere	Ciljna grupa	Nosioci aktivnosti / Partnerske institucije	Indikatori rezultata	Vremenski okvir / Finansijska sredstva
Kreiranje fleksibilnih programa prilagođenih različitim potrebama usavršavanja odraslih lica, uključujući različita osposobljavanja i učenja na radu³³	- Predstavnici opšte javnosti	Centar za stručno obrazovanje / - Saradnici	- Broj kreiranih programa obrazovanja - Broj realizovanih programa obrazovanja u praksi	2019-2022.
Priznavanje stručnih kvalifikacija u procesu sticanja	- Lica koja su napustila sistem formalnog	Vaspitno-obrazovne ustanove u srednjem	- Broj lica kojima je izdat sertifikat o stečenoj stručnoj kvalifikaciji nakon	2019-2022.

³³ Obnovljena Evropska strategija za obrazovanje odraslih (2011/C 372/01).

Mjere	Ciljna grupa	Nosioci aktivnosti / Partnerske institucije	Indikatori rezultata	Vremenski okvir / Finansijska sredstva
kvalifikacije nivoa obrazovanja³⁴	obrazovanja; Lica koja su u formalnom sistemu obrazovanja (na lični zahtjev)	stručnom obrazovanju / - Ministarstvo prosvjete - Centar za stručno obrazovanje	napuštanja obrazovnog programa ili na lični zahtjev tokom školovanja	
Oslanjanje na postojeće mehanizme priznavanja neformalnog i informalnog učenja, uključujući učenje na radnom mjestu – u skladu sa nacionalnim okvirima kvalifikacija³⁵	- Odrasla lica koja podnesu zahtjev za vrednovanje ranije stečenih znanja neformalnim i informalnim putem	Licencirani organizatori obrazovanja odraslih / - Ministarstvo prosvjete - Centar za stručno obrazovanje - Ispitni centar	- Mjere preduzete u cilju informisanja licenciranih organizatora obrazovanja odraslih o primjeni mehanizama vrednovanja neformalnog i informalnog učenja, uključujući učenje na radnom mjestu - Broj organizovanih aktivnosti na temu vrednovanja neformalnog i informalnog učenja, uključujući učenje na radnom mjestu - Broj predatih zahtjeva za vrednovanja neformalnog i informalnog učenja, uključujući učenje na radnom mjestu - Broj izdatih potvrda o vrednovanju neformalnog i informalnog učenja,	2019-2022.

³⁴ Dalje postupanje u vezi sa Strateškim okvirom za evropsku saradnju u području obrazovanja i osposobljavanja (ET 2020), (2016).

³⁵ Preporuke Savjeta o oblicima usavršavanja: Nove prilike za odrasle (19. decembar 2016) (2016/C 484/01).

Mjere	Ciljna grupa	Nosioci aktivnosti / Partnerske institucije	Indikatori rezultata	Vremenski okvir / Finansijska sredstva
			uključujući učenje na radnom mjestu	
Iniciranje podsticaja za promoviranje novih izvora finansiranja obrazovanja odraslih (npr. Privatni sektor, nevladine organizacije, lokalne zajednice i dr.) ne dovodeći u pitanje načela jednakosti i inkluzije³⁶	- Privatni sektor - nevladine organizacije - lokalne zajednice	Privredna komora i Unija poslodavaca/ - Centar za stručno obrazovanje	- Broj realizovanih promotivnih kampanja, održanih sastanaka - Broj uspostavljenih mehanizama/izvora finansiranja obrazovanja odraslih	2020. I-IV kvartal
Izdvajanje budžetskih sredstava za aktivnosti razvoja sistema obrazovanja odraslih i njihovu implementaciju u praksi		Ministarstvo prosvjete / Ministarstvo finansija	- Zakonom o budžetu za određenu godinu prepoznata i izdvojena budžetska linija za obrazovanje odraslih u okviru Ministarstva prosvjete i Centra za stručno obrazovanje	2019-2022.
Osiguranje ulaganja u cjeloživotno obrazovanje žena³⁷, seoske populacije i lica sa invaliditetom³⁸	- Žene - Lica iz seoske populacije - Lica sa invaliditetom	Ministarstvo prosvjete / - Organi državne uprave (ministarstva) - Zavod za zapošljavanje - Licencirani organizatori obrazovanja	- Visina uloženi sredstava u cjeloživotno obrazovanje žena, seoske populacije i lica s invaliditetom - Broj realizovanih obuka za žene, lica iz seoske populacije i lica s invaliditetom	2020-2022.

³⁶ Preporuka iz Belema (2009).

³⁷ Dalje postupanje u vezi sa Strateškim okvirom za evropsku saradnju u području obrazovanja i osposobljavanja (ET 2020), (2016).

³⁸ Preporuka iz Belema (2009).

Mjere	Ciljna grupa	Nosioci aktivnosti / Partnerske institucije	Indikatori rezultata	Vremenski okvir / Finansijska sredstva
		odraslih		
Iniciranje razvijanja mehanizama uz učešće socijalnih partnera i organizacija civilnog društva za omogućavanje slobodnog pristupa osposobljavanju zaposlenih³⁹ (npr. vaučeri za učenje, subvencioniranje troškova učenja, usaglašavanje vremena za rad i učenje i sl.)	- Zaposleni	Ministarstvo prosvjete / - Centar za stručno obrazovanje - Privredna komora - Uprava za kadrove - Unija poslodavaca - Poslodavci - NVO	- Vrste sprovedenih aktivnosti u cilju omogućavanja slobodnog pristupa osposobljavanju zaposlenih - Uspostavljene mjere - Broj lica uključenih u obuku koje realizuje Zavod za zapošljavanje	2020-2022.

IV DETALJNA RAZRADA I PRAĆENJE REALIZACIJE CILJEVA PLANA OBRAZOVANJA ODRASLIH

Na osnovu Plana obrazovanja odraslih, u skladu sa članom 34 Zakona o obrazovanju odraslih, priprema se Godišnji plan obrazovanja odraslih u kojem se detaljno razrađuju oblasti obrazovanja odraslih i aktivnosti koje se raspoređuju na jedinice lokalne samouprave. U Godišnjem planu se navode aktivnosti, nosioci aktivnosti i potrebna sredstva za njihovo ostvarivanje. Realizacija aktivnosti iz Plana obrazovanja odraslih vrši se po osnovu izvještavanja o realizovanim aktivnostima iz Godišnjeg plana obrazovanja odraslih, te samim tim glavni indikatori za ostvarivanje Plana obrazovanja odraslih i sprovođenje monitoringa proizilaze iz ovog operativnog dokumenta.

Prema dosadšnjoj metodologiji za izradu Plana obrazovanja odraslih i Metodologiji za izvještavanje o realizaciji Godišnjeg plana obrazovanja odraslih nije bila predviđena kolona za planiranje finansijskih sredstava. Stoga je i ovaj Plan pripremljen bez finansijskog ovira uz napomenu da će se Godišnji plan obrazovanja odraslih kao i Izvjestaj o njegovoj realizaciji ubuduće raditi po novoj metodologiji koja podrazumijeva

³⁹ Budućnost rada – sticanje odgovarajućih znanja i vještina za ispunjavanje potreba budućih radnim mjestima. (Mišljenje Evropskog ekonomskog i socijalnog odbora) (2018).

definisanje okvirnih finansijskih sredstava za realizaciju planiranih aktivnosti, što će direktno uticati i na konačno utvrđivanje finansijskih sredstava koja su bila neophodna za realizaciju Plana i Strategije obrazovanja odraslih.

Praćenje realizacije Plana obrazovanja odraslih odnosno Godišnjeg plana, vrši Centar za stručno obrazovanje u saradnji sa institucijama i organizacijama koje su nosioci aktivnosti. Centar za stručno obrazovanje priprema Izvještaj o realizovanim aktivnostima i broju polaznika na godišnjem nivou i dostavlja Ministarstvu prosvjete.